



Кейнингги йилларда
республикамизнинг жанубида,
Амударё кирғоцлари бўйида күшпарниң
йўқ бўлиб кетиш хавфи остидаги
турларининг юзлаб вакиллари
кишламоқда.
Турна — шулардан бири.

ХУШ КЕЛИБСАН, БАХТ ҚУШИ!

Маълумот ўрнида айтиш керакки, XX асрнинг 70 – 80-йилларига келиб, турналарнинг сони кескин камайти кетди. Хусусан, курларнинг турналарнинг сони дунё бўйича атиги 50-70 мингтага тушиб қолди. Сибиръ ёк, турнаниснинг ахоров эса янам яччали дарражага келди: кейнингги йилларда ўтказилган тадқикларнинг кўрсатишчича, Гарфий Сибирда бу маъсум күшпарниң атиги 15-20 таси яшайди.

Табиат хилма-хиллигини

сақлаш массадида бутун жонда кўрилалётган чора-тадбирлар натихасида юқ ва курларнинг турналарни саклаб келиш хамда уларнинг сони кўпайтишига эришилмоқда. Мамлакатимизда хам бу борада изичи ишлар амалга оширилаётгандиги ўз самарасини берадиги. Сибиръ турнаси, сув ва суволди күшларни учун мухим худудларни аникашга караштилган кен кўлами тадқикотлар олиб бориди.

— 2000 йилга кадар курларнинг турналарнинг мамлакатимиз худудидан кўп учбн ўтарди,

дэдий Узбекистон Республикаси Фанлар академиясининг Зоология институти катта им. Евгения Лановенко.

Кейнингги йилларда уларнинг анчайин кисми айнан Сурхондарёда, республикамизнинг Ағонистон билан чегарарадош туманларидан кишилайлошади. Биз, орнитолог-мутахассислар бу худудни шартли равишда "Термиз" деб номлаганимиз. Ўтган илии мазкур худудга "Халқаро аҳамиятга молик мухим орнитологик худуд" мақоми берилди.

— 2000 йилга кадар курларнинг турналарнинг мамлакатимиз худудидан кўп учбн ўтарди, —

киш улар учун, айниска, кийин кечди. Ўшанда жанубий ўлка — Сурхондарёда хам ерларни калин кор коллаганди. Күшпарниң кор остида колган озуқани топилиши мураккаблаши. Бундан айрим кўнгли эгри кишилар фойдаланаб, уларни беаёв кира бошладилар.

Вилоят экологларининг ташаббуси билан турналарни химоялаш учун бутун жа-

лар ўтказилди. Биргина Табиатни муҳофаза килиш кўмитаси хисобидан беш тоннага яқин оміхта ем маҳсулотлари харид килиниб, дарё бўйидаги маҳсус майдончаларга сепилди.

Биз бу йил ҳам химоя ишларини сусайтирганимиз ўлк. Ноёб күшпарниң кишилови беталафот ўтиши учун зарур чора-тадбирлар амалга оширилаяпти. Шу билан бир қаторда, маҳаллий аҳоли ўтқасида таблат биохилма-хиллигини саклашга күшларни химоялашнинг аҳамияти тўғрисида сұхтабнор ўтказиб келямиз. Бунда маҳаллий ҳокимиёт вакиллари, ўқитувчilar ёзини ўзи бўшқариш органлари фаоллари яқиндан ёрдам беришмоқда.

Мутахассисларнинг айтишича, о, турна XX асрнинг 70-йиллари бошига келиб, Узбекистон осмонидан бутунлай кўринмада колган экан. Юртимизда мустакиллик этиклини эса бошлагандан бўзул ва назоқатли күшпарниң "курей-курей"ларни яна чор атрофни тута бошлади. Шу ўрнида экологларининг "Күшпар — атроф-муҳит мусафолигининг индикаторлари" деган сўзлари ёдимизга тушади. Шу маънода, уларни мустакил дўйимиздаги тинч ва осуда ҳаёт, юртшошаримизнинг меҳр-муҳаббати, фаровон ҳаётни оҳанрабодек ўзига тортган бўлса, не ажаб!?

Гулбаҳор ТАНГИРОВА.

Ўсимликлар — она-табиатнинг доимий ўйдоши, унга кўрк ва чирой бағишилаш билан бирга, атмосфера ҳавоси соғлигини сақлашада ҳам мухим аҳамиятга эга. Қўйшоламанинг бой ва хилма-хиллиги бу борада каттагина имкониятларга эга эканлигини кўрсатади.

Яшил «шифокор»лар

Эътиборлиси, кейнинг йилларда биз анъанавий рашида парваришилар келган манзаралари дарахтлар азотида қўшилаётган япон софораси, каштан сингари кўчларни яшил масканлар кенгайтириш баробарда уларга ўзгача хуснини багишламади.

Вилоятимизда янги турдаги манзараларда дарахтларни кўпайтириш вазифаси бешта ихтисослаштирилган хўжалик зиммасига юқолтилган бўйи, унинг ижроси изчилиги таъминланади.

Айттиш керакки, айни пайтада япон софораси, каштан дарахтлари ўзининг шифобашлиги, манзаралари хусусиятлари ва маҳаллий тупроқ шароитларига мослашувчалиги билан кўпайтириш бормоқда. Негаки, уларни ҳар қандай шароитда ўтириш мумкин. Масалан, тез ўсуви, сояя чидмали, шохлари шарсизмон шаклдаги япон софораси иссиқлини севиши баробарда 25 дарахжа совуқда ҳам бемалол дош бера олади. Шу турпроқда ҳам ривожланаверида, шаҳарни ўзига тортган бўлса, не ажаб!?

Гулбаҳор ТАНГИРОВА.



Юртимизда качимсимон етмак, яны бехи билмайдиган киши бўлмаси керак. Негаки, у доровори ўсимлики сифатида азалдан халқ табобатида кенг фойдаланиб келинади. Бундан ташқари, етмак қандолатчилик саноати учун мухим хам ашёйдир. Гап шундаки, у нишолда, ҳолва сингари Шарқ ширинилларининг асоси хисобланади.

Маълумот ўрнида шуни айттиш керакки, етмак Кўрама, Чотқол, Хисор тог тизмаларида учрайди. Асосан, денгиз сатидан 400-1400 метр баландлигидаги тошлини шагали ёнбагирларда ўсади. Бўйи 30-60 сантиметрага етадиган бек табобатда якка ёки кичик тўлҳа ўсади. Май-август ойларida гуллайди. Меваси сенторда.

Дарҳақат, чўяга туташ худудларда дехончиллик килиш осон эмас. Гармсель, кучли шамоллар

«Кизил китоб»
саҳифаларидан

нади. Маълумотларга қараганда, бу жонинорнинг камайши 1970 йилдан сўнг кузатила бошланган.

Ўрта Осиё қундузи

Бунга дарёлар сув режими, юнглари, ифосланиши, тоғ воҳаларининг ўзлаштирилшига ва брақонъерликинг авж олиши асосий сабаб килиб кўрсатилмоқда.

Дарҳақат, илгари балиқ бой чуҷук сув ҳавзалиари кундузларни учратиш одатидан ҳол эди. Бугунги кунда Амударё, Сурхондарё, Қашадарё, Кизилдарё, Оксус, Шерободдарё ва Мочайдарёнинг юкори

кисмida сакланниб қолган, холос. Уларнинг сони 150 дона атрофидан таҳжимин килинмоқда.

"Кундузлар" тунда фаол ҳаракатланиб, балиқ, сувчион, майдада шизмиздаги тупроқни шашлашади. Ҳар иккى йилда бир марта болалайди. Бу сув жонинорлари кимматбахо мўйнаси учун кўп овланиши оқибатида уларнинг табобатида якка ёки кичик камиб кетди.

Айни пайдада кундузлар ўзбекистон Республикаси "Кизил китоб"га киритилган бўлиб, уларни овлаш тақиулланган, "Хисор" кўриқонасида алоҳида муҳофазага олинган.

кисмida сакланниб қолган, холос. Уларнинг сони 150 дона атрофидан таҳжимин килинмоқда.

"Кундузлар" тунда фаол ҳаракатланиб, балиқ, сувчион, майдада шизмиздаги тупроқни шашлашади. Ҳар иккى йилда бир марта болалайди. Бу сув жонинорлари кимматбахо мўйнаси учун кўп овланиши оқибатида уларнинг табобатида якка ёки кичик камиб кетди.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳақиқатан ҳам ноёб ходидади.

Мазкур топилма Самарқандаги Я. Гуломов номи-

даги Археология институти

ходимлари томонидан таъмирланади, вилоят ўлаштирилшига қайтарилади.

Узок ўтмишшодларимиз

бу каби амаллари билан

тупроқ, сув, ҳаво сингари

тириклини нъематларни

зъозлаз, келажак авлодга

етказиши ўзларни бурчли

хисоблашган. Масаланинг шу жиҳати кишини мушоҳадага чорлайверади.

Б. САТТОРОВ.

Энг, Энг, Энг...

Энг катта ёнғок тугувчи дарахт сийшел палмасидир. Меваларининг хар бир ўртача 13-25 килограмм тоз босади.

Энг улкан ҳанжарсимон ўсимлики табиатида учрайдиган ороксалон экан. У 18 мётргача бўй чўзиб, мевасининг узунлиги 1 метрру 20 сантиметргача етади.

Кутб лишиянига нафакат секин ўсиши билан, балки жуда узок яшши билан ажralib турди. Гап шундаки, у ҳар 100 йилда атиги 2,5 сантиметргача чўзилиб, нақд 4500 йил умр кўради.

Секин ўсиши билан, балки жуда узок яшши билан ажralib турди. Гап шундаки, у ҳар 100 йилда атиги 2,5 сантиметргача чўзилиб, нақд 4500 йил умр кўради.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳақиқатан ҳам ноёб ходидади.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳақиқатан ҳам ноёб ходидади.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳақиқатан ҳам ноёб ходидади.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳақиқатан ҳам ноёб ходидади.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳақиқатан ҳам ноёб ходидади.

Кундузларни шашлашади.

Сирти маҳсус бўйи билан

зийнатланган тобутларни

бизнинг даврагча

сақланиб қолгани эса

ҳа